

Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim Araştırma Hastanesinde'ki hastaların akılcı ilaç kullanımı hakkında bilgi, tutum ve davranışları

Knowledge, attitude and behaviors of patients in Dışkapı Yıldırım Beyazıt Education Research Hospital about rational drug use

Elif Özyurt¹, İlhan Aydın¹, Hüsnüye Aydın², Seyhan Erduran¹, Deniz Uğurlu¹, Yeşim Akar¹, Metin Aykutluğ¹, Sevda Yörük¹

¹SBÜ, Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ankara
²Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara

Anahtar Kelimeler:
Hasta Güvenliği, Akılcı İlaç Kullanımı

Key Words:
Patient Safety, Rational Drug Use

Yazışma Adresi/Address for correspondence:
Elif Özyurt,
SBÜ, Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesi Kalite Yönetim Birimi, Ankara
elifdoruk85@hotmail.com

Gönderme Tarihi/Received Date:
09.05.2018

Kabul Tarihi/Accepted Date:
26.06.2018

Yayımlanma Tarihi/Published Online:
30.09.2018

DOI:
10.5455/sad.13-1525863579

ÖZET

Bu çalışma, Ankara Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesine ayakta veya yatarak tedavi olmak üzere başvuran hastaların akılcı ilaç kullanımlarını(AİK) değerlendirmek amacıyla yapılan kesitsel, tanımlayıcı bir çalışmadır. Hastaların akılcı ilaç kullanımlarını değerlendirmek üzere 33 soruluk anket formu geliştirilmiştir. Bu soruların 6 tanesi demografik özellikleri, 27 tanesi ilaç kullanımını değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Anket, 2015 yılının 4-8 Mayıs günlerinde, belirlenen hastaneye başvuran 151 ayaktan tedavi ve 299 yatan gönüllü hastaya yüz yüze uygulanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 22 istatistik programı kullanılmıştır. Çalışmaya katılan 450 hastanın % 63,6' sı kadın, % 36,4' ü erkektir. Hastaların % 22,0'sinin yaşları 18-30, % 18,9' u 31-40, % 17,1' nin 41-50, % 22,0' nin 51-64 arasındadır; %20,0' si de 65 yaşın üzerindedir. Bu çalışma tanımlayıcı bir çalışma olup, hastaların önemli bir bölümünün akılcı ilaç kullanmadıkları sonucuna varılmıştır. AİK, hasta güvenliği açısından birçok sorunun çözümüne katkı sağlayabilir. Bu bağlamda bireylerin reçetesiz ve kendi kendine ilaç kullanımını önlemek için toplumun sağlık hizmetlerine kolayca ulaşımının sağlanması, özellikle tüm düzeylerde çalışan sağlık personeli başta olmak üzere medya aracılığı ile toplumun AİK konusunda bilinçlendirilmesi gerektiğinin önemli ve gerekli olduğu söylenebilir.

ABSTRACT

This study is a descriptive cross-sectional study that aims to evaluate rational use of drugs on patients of the outpatients and inpatients departments of Dışkapı Ankara Yıldırım Beyazıt Training and Research Hospital within 5 days. 33-item questionnaire was used to assess patients acts in terms of rational use of drugs (RUD). 6 of these questions were about demographic characteristics whereas others were on rational use of drugs. This face-to-face questionnaire on RUD was performed on 151 outpatients and 299 inpatients volunteers admitted to that hospital in 4-8th of May 2015. the statistics programs SPSS 22 was used to analyze the data. 63.6% of these 450 participants were female and 36.4% were male. 22% were in the age group between 18-30years; 17.1 % were in the age group between 41-50 years, and 22% were in the age group between 51-64 years and 20% were over 65 years. This study concluded that patients fail to take medications correctly. To be conscious of RUD can contribute solving problems about patients safety. In this context, it is important and essential to raise awareness of especially from all medical staff to social media on RUD issues to prevent self-medication without a prescription and to provide easy access to health care services.

GİRİŞ

Akılcı ilaç kullanımı (AİK) ilaç kullanırken doğruları uygulamak ve bilinçli olmaktır. Sağlık alanında evrensel düzeyde yetkin kurum Dünya Sağlık Örgütü'dür (DSÖ). AİK konusunda DSÖ somut bir duruş sergilemiş ve herkesçe kabul gören bir tanımlamada bulunmuştur. Buna göre AİK, "hastaların hastalıkları ve kendi bireysel özelliklerine uygun ilacı, uygun süre ve kullanım şekliyle, uygun maliyette almalarına yönelik kurallara uyulması" olarak tanımlanmıştır (DSÖ, 1988)

AİK,

- Belirlenen doğru ilacın,
- Doğru miktarda,
- Doğru uygulama yoluyla,
- Doğru zamanlamayla,
- Yeterli bilgilendirme yapılarak ve
- Maliyet uygunluğu da dikkate alınarak kullanılması ilkelerinin bütünüdür.

Dolayısıyla bu ilkeler ilacın üretiminden eczaneye ulaşmasına; reçeteye doktor tarafından yazılıp

hasta tarafından kullanılmasına; etki ve yan etkileri bakımından dikkatli olunmasından atıklarının kuralına uygun imhasına kadar pek çok alt konu başlığı ile ilişkilendirilen “doğru”ları kapsar (SGK, 2013).

Akılci ilaç kullanımı hastadaki tıbbi sorunun doğru tanısı, o anda var olan ilaçlardan tabloya özgül, etkili ve en az yan etkili (güvenilir) olanının seçilmesi, hastanın ve hastalığın özelliklerine göre uygun doz, veriş biçimi ve sürede uygulanması, sonuçları değerlendirilerek ve olayın ekonomik yanını da dikkate alarak uygulanmasını kapsayan sistematik bir yaklaşımdır (SB, 2006).

Hastasının durumunu inceleyip tanı koyduktan sonra mevcut ilaçlar arasından en uygununu seçecek ve buna göre reçete yazacak olan sorumlu kişi hekim olduğundan, hekimin yükümlülüğü ve davranışı akılcı ilaç kullanımının birincil önemdeki ögesini oluşturur. İlacın yasal olarak temin edileceği tek mesleki-kamusal alan ise eczanedir. Reçete edilen ya da reçetesiz olarak satılan bir ilacı uygun dozda ve hekimin önerdiği şekilde hastaya sunmak ve hastanın bilgilendirilmesi eczacıya ait bir sorumluluktur. Eczacı bu sorumluluğu ile akılcı ilaç kullanımında önemli bir görev de üstlenmektedir (Abacıoğlu, 2005).

Akılcı ilaç kullanımında önemli bileşenlerden birisi de hastanın tedaviye uyumu, yani reçete edilen ilaçların tavsiye edilen dozda, zamanda ve uyarılara uygun şekilde kullanılmasıdır. Bu faktörler yerine getirilmediğinde, tedaviye yönelik diğer çabaların verimliliği önemli oranda düşmektedir (Kayaalp, 1985).

Dolayısıyla AİK ilkeleri ilacın üretiminden eczaneye ulaşmasına; reçeteye doktor tarafından yazılıp hasta tarafından kullanılmasına; etki ve yan etkileri bakımından dikkatli olunmasından atıklarının kuralına uygun imhasına kadar pek çok alt konu başlığı ile ilişkilendirilen “doğru”ları kapsar. Söz konusu bu doğruların yerine getirilmesi bakımdan başta hekimler, eczacılar olmak üzere çok sayıda kişi ve kuruma önemli sorumluluklar düşmektedir (DSÖ, 1994).

İlaçların kullanımını doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilendiren her türlü yanlışlık akılcı olmayan ilaç kullanımı (AOİK) olarak tanımlanabilir. Akılcı olmayan ilaç kullanımında (AOİK); endikasyon yokken ilaç kullanımı, yanlış ilaç ve tedavi seçimi, etkisi şüpheli ilaçların kullanımı, ulaşılabilir, güvenli ve etkili ilaç sağlanmasında yetersizlik, doğru ilacı yanlış doz, süre ve formda kullanma konuları akla gelmektedir (Yılmaz, vd. 2011). Konu ile ilgili literatür de AOİK sonucu, ilaca karşı direnç gelişmesi, yetersiz ya da toksik etki, yanlış ilaç seçimine bağlı istenmeyen etkiler, gereksiz ilaç tüketimi, ekonomik kayıplar gibi birey ve toplum

düzeyinde birçok sorun geliştiği bildirilmektedir (Yılmaz, vd. 2011).

Gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere, tüm ülkelerde AOİK kendisini farklı şekillerde gösterebilmektedir. Sorunun artan boyutları bu konudaki tahminleri güçleştirmektedir. DSÖ, dünya genelinde ilaçların %50'sinden fazlasının uygun olmayan biçimde reçete edildiğini, hazırlandığını veya satıldığını; hastaların %50'sinden fazlasının da ilaçlarını doğru olmayan şekilde kullandığını bildirmiştir. Kuşkusuz diğer unsurların yanı sıra, hastaların da birtakım olumsuz alışkanlıklarının ve bilgi açıklarının ya da yanlış inanışlarının AOİK de katkısı vardır. Öte yandan hastanın tedavisine yönelik sahip olduğu bilgi düzeyi onun genel anlamda tedaviye uyumunu etkileyebilmektedir. AOİK de sebep sonuç ilişkisi bakımından üzerinde hassasiyetle durulması gereken konulardan birisi de AOİK'in ekonomik boyutudur. Türkiyede son yıllarda daha fazla olmak üzere ilaca harcanan paranın giderek artış kaydettiği bilinmektedir. İlaç tüketimi miktarının çok olması ve bundan daha önemlisi, bu tüketimin sağlık harcamaları içerisindeki oransal yüksekliği ve bu harcamaların ne derece AİK çerçevesinde yapıldığı, üzerinde önemle durulması gereken bir konu olarak değerlendirilmektedir (SGK, 2011).

Son yıllarda gelişmiş ülkelerde olduğu gibi gelişmekte olan ülkelerde de ilaçların güvenli ve etkin kullanımı ile ilgili yapılan çeşitli çalışmalar akılcı ilaç kullanımının sağlanamamasının küresel bir sorun haline geldiğini göstermektedir (Aydın B. 2012; 26:57 -63). Ülkemizde AİK sağlanmaması önemli sağlık sorunları arasında yer almakta, ilaç kullanımının en önemli belirleyicileri ve tarafı olan toplumun bu konuya bakış açısını değerlendiren kısıtlı sayıda çalışma bulunmaktadır (Özçelikay, 2001).

DSÖ verilerine göre 2006 yılında tüm dünyada ilaç harcamalarına ayrılan kaynak yaklaşık 859 milyar Amerikan Dolarıdır. Küresel gayrisafi hasıla içinde ilaç harcamalarına ayrılan pay ortalama %1,52 iken tüm dünyada ilaç harcamalarının toplam sağlık harcamaları içindeki payı ortalama %24,9'dur (Özyiğit, vd. 2015).

Türkiyede bireyler hastalandıklarında önceki tedavilerinden kalan ilaçları, yakınlarının önerdiği ya da eczaneden reçetesiz aldıkları ilaçları, ilacın özelliklerine dikkat etmeden kullanabilmektedir. İlaç tedavisinin başarıya ulaşması, hastanın tedaviye uyumu ile doğrudan ilişkilidir. Bilindiği gibi ilaç, tüketicinin hakkında az bilgi sahibi olduğu ve genellikle hastanın kendi tercihi ile seçemediği bir üründür. Ancak AİK'nda etkili olan hastalardır. Bu nedenle AİK için bireylerin/toplumun kullanacağı ilaç konusunda bilgilendirilmesi

gerekmektedir (Yılmaz, vd. 2011).

Bu çalışmada, akılcı ilaç kullanımında son belirleyici olan bireylerin ilaç kullanımı ile ilgili tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim Araştırma Hastanesine tedavi olma amacıyla başvuran ayakta ve yatan hastaların ilaç kullanım davranışlarının belirlenmesi ve AİK konusundaki bilgi düzeylerinin ve tutumlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışma, Ankara Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesine ayakta veya yatarak tedavi olmak üzere başvuran hastaların akılcı ilaç kullanımlarını(AİK) değerlendirmek amacıyla yapılan kesitsel, tanımlayıcı bir çalışmadır. Hastaların akılcı ilaç kullanımlarını değerlendirmek üzere 33 soruluk anket formu geliştirilmiştir. Bu soruların 6 tanesi demografik özellikleri, 27 tanesi ilaç kullanımını değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Akılcı ilaç kullanımının hastaya bakan yönünün incelendiği ve diğer aşamaların araştırma sürecinde bahsedilmemiştir.

Dahil edilmeyen aşamalar ise;

- Doğru tanı,
- Var olan ilaçlardan özgül, etkili ve en az yan etkili (güvenilir) olanının seçilmesi,
- Hastanın ve hastaların özelliklerine göre uygun doz, veriliş biçimi ve sürede uygulanması,

Tablo 2. Çalışmaya katılan hastaların tanıtıcı özellikleri (N=450)

Kategori	Düzye	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	164	36,4
	Kadın	286	63,6
Yaş dağılımı	18 -30	99	22,0
	31-40	85	18,9
	41-50	77	17,1
	51-64	99	22,0
	65 ve üzeri	90	20,0
	Eğitim Durumu	Okuma yazma bilmiyor	52
İlköğretim		211	46,9
Lise		144	32,0
Yükseköğretim		35	7,8
Meslek	Yüksek lisans/doktor	8	1,8
	Kamu	55	12,2
	Serbest Meslek	110	24,4
Çalışma durumu	Diğer	285	63,3
	Çalışıyor	144	32,0
	Çalışmıyor	306	68,0
Sağlık Güvencesi	Var	425	94,4
	Yok	25	5,6

- Sonuçların değerlendirilmesi
- AİK ekonomik yanını da dikkate alarak uygulanmasını kapsayan sistematik bir yaklaşımdan söz edilmemiştir.

Anket, 4-8.05.2015 tarihinde, belirlenen hastaneye başvuran 151 ayakta, 299 yatan olmak üzere araştırmaya gönüllü olarak katılan toplam 450 hastayla yüz yüze uygulanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 22 istatistik programı kullanılmıştır.

Tablo 1. Anketin uygulandığı birimlerin dağılımı

Birimler	Sayı	Yüzde
Poliklinik	151	33,6
Servis	299	66,4
Total	450	100,0

BULGULAR

Çalışmaya katılan 450 hastanın %63,6'sı kadın, %36,4'ü erkektir. Hastaların %22'sinin yaşları 18-30, %18,9'u 31-40, %17,1'nin 41-50, %22,0'i 51-64 arasındadır; %20,0'si de 65 yaşın üzerindedir. Ankete katılanların %11,6'sı okuma yazma bilmiyor, %46,9'u ilköğretim, %32,0'i lise, %7,8'i yükseköğretim ve %1,8'i yüksek lisans/doktora eğitimi vardır. Hastaların %24,4'ü serbest meslek, %12,2'si kamuda çalışan ve %63,3'ü diğer meslek grubundandır. Ankete katılanların %68,0'i çalışmıyor ve %32'si çalışmakta olduğunu belirtmişlerdir. Sağlık güvencesi olanlar %94,6 iken sağlık güvencesi olmayanlar %5,6'dır.

Tablo 3. Çalışmaya katılan hastaların artan ilaçları ne şekilde değerlendirdiği ile ilgili sorulara verilen yanıtların dağılımı (N=450)

Kategori	Düzyey	Sayı (n)	Yüzde(%)
Aile bireylerinin bir tedavi sonrası arta kalan ilaçlarını ne yaparsınız?	Gerektiği zaman kullanmak üzere saklarım	162	36,0
	Sağlık kuruluşuna veririm	80	17,8
	Eczaneye veririm	48	10,7
	İsteyen tanıdıklara veririm	19	4,2
	Çöpe atarım	114	25,3
	Diğer	27	6,0
	Toplam	450	100
Evinizde hiç kullanılmamış veya yarım kalmış ortalama kaç kutu ilaç vardır?	Hiç yok	201	44,7
	1-5	177	39,3
	6-10	52	11,6
	10'dan fazla	4,4	7,8
	Toplam	450	100
Evinizde her yıl ortalama kaç kutu ilaç, kutusu bile açılmadan, son kullanım tarihi geçtiği için atılmaktadır?	Hiç atılmamaktadır	226	50,2
	1-3	143	31,8
	4-7	57	12,7
	8-10	11	2,4
	10'dan fazla	13	2,9
Toplam	450	100	

Tablo 3'de, Ankete katılanların, %36'sı bir tedavi sonrasında arta kalan ilaçlarını gerektiği zaman kullanılmak üzere saklanırken, yaklaşık olarak %28,5'i ilaçlarını sağlık kuruluşu veya eczaneye verdiğini belirtmiştir. Tedavi sonrasında arta kalan ilaçları çöpe attığını belirtenlerin oranı %25,3'dür. Evinde hiç kullanılmamış veya yarım kalmış ilaç bulunmadığını belirten hastaların oranı %44,7 iken, ortalama 1 ila 5 kutu ilaç bulunduğunu söyleyenler %39,3 ve 10'dan fazla ilaç bulduğunu belirtenler %7,8'dir.

Tablo 4'de, Ankete katılanların, %57,3'ü üzerinde saklama koşulları ile ilgili bir uyarı bulunmayan

ilaçları buzdolabında tutulurken, %40,2'si oda sıcaklığında tutulduğunu belirtilmiştir. İlaçların buzdolabında saklanması gerektiğinde bu ilaçların %77,6'sı buzdolabının kapağında %19,8'i buzdolabının rafında %2,7'si buzlukta /derin dondurucuda ilaçlarını tuttuğunu ifade etmiştir.

Tablo 5'de, Evde bulundurulan ilaçları tekrar kullanmak istendiğinde kimden bilgi alırsınız sorusuna ankete katılanların %46,7'si hekime, %14,2'si eczacıya %8,2'si tanıdık/komşu akrabaya danıştığını ifade ederken, %19,3'ü kimseden bilgi almadan geçmişte kullandığı ilacı kullandığını ifade etmiştir.

Tablo 4. İlaçların saklama koşulları ile ilgili sorulara verilen cevapların dağılımı

Kategori	Düzyey	Sayı (n)	Yüzde (%)
Üzerinde saklama koşulları ile ilgili herhangi bir uyarı bulunmayan ilaçları nerede saklıyorsunuz?	Buzdolabında	258	57,3
	Buzlukta / Derin dondurucuda	11	2,4
	Oda sıcaklığında, serin ve kuru bir yerde	181	40,2
	Toplam	450	100
Evinizde bulunan ilaçların buzdolabında saklanması gerekiyorsa buzdolabının hangi bölümünde saklıyorsunuz?	Buzdolabının kapağında	349	77,6
	Buzdolabının rafında	89	19,8
	Buzlukta/derin dondurucuda	12	2,7
	Toplam	450	100

Tablo 5. Evde bulundurulan ilaçları kullanmadan önce kimden bilgi alındığına verilen cevapların dağılımı

Kategori	Düzyey	Sayı (n)	Yüzde (%)
Evde bulundurmuş olduğunuz ilaçları tekrar kullanmak istediğinizde kimden bilgi alırsınız?	Hekim	210	46,7
	Eczacı	64	14,2
	Hemşire, sağlık görevlisi	23	5,1
	Tanıdık / Komşu / Akraba	37	8,2
	Daha önce kullandığım için kimseden bilgi almam	87	19,3
	Diğer	29	6,4
	Toplam	450	100

Tablo 6. Gerekli olur düşüncesi ile evde ilaç bulundurma durumu ve evde bulunduran ilaçların Farmakolojik gruplara dağılımı

Kategori	Düzyey	Sayı (n)	Yüzde (%)
Gerekli olabileceği düşüncesiyle hasta olmadan ilaç yazdırır mısınız veya satın alıp evde bulundurur musunuz?	Evet	116	25,8
	Hayır	334	74,2
Bu ilaçlar hangi grup ilaçlardır?	Ağrı kesiciler	87	68,0
	Antibiyotikler	6	4,7
	Soğuk algınlığı ilaçlar	14	10,9
	Vitaminler	4	3,1
	Mide ilaçları	3	2,3
	Burun spreyleri	1	0,8
	Diğer	2	1,6
	Yukarıdaki grup ilaçların birleşimi	11	8,6

Tablo 7. Tavsiye edilen ilacı alma veya doktordan yazmasını talep etme durumu

Kategori	Düzyey	Sayı (n)	Yüzde (%)
Komşularınız ve/veya yakınlarınızın tavsiyesi ile ilaç kullanır mısınız ya da doktorunuzdan reçete etmesini ister misiniz?	Evet	110	24,4
	Hayır	340	75,6
	Toplam	450	100

Tablo 6'da, Gerekli olur düşüncesi ile evde ilaç bulunduranların oranı %25,8'dir. Evde bulunduran ilaçların dağılımı incelendiğinde en çok %68 ağrı kesiciler, soğuk algınlığı ilaçları %10,9 ve antibiyotikler %4,7 ve birden fazla ilaç grubu bulunduranlar %8,6 olarak saptanmıştır.

Tablo 7'de, Ankete katılanların %25,6'sı komşuları ve/veya yakınlarının tavsiyesi ile ilaç kullandığını ya da doktorundan reçete etmesini istediğini belirtmiştir.

Tablo 8'de, ankete katılanların bir hastalık halinde ne yaptıklarını göstermektedir. Buna göre, hastaların %80,4'ü hekime başvururken, %4'ü tanıdık / komşu / akrabaya danıştığını, %4'ünün evde bulunan ilaçları kullandığını ve %3,1 inin bitkisel tedavi yöntemi uyguladığını belirtmiştir.

Tablo 9'da, ankete katılanların %77,3'ünün herhangi bir rahatsızlığında kendisine iyi gelen bir ilacı başkasına tavsiye etmediğini, %22,7'sinin ise tavsiye ettiğini göstermektedir.

Tablo 8. Anket katılanların bir hastalık halinde davranış tercihlerinin dağılımı

Kategori	Düzyey	Sayı(n)	Yüzde (%)
Hastalık durumunda ne yaparsınız?	Hekime danışırım	362	80,4
	Eczacıya danışırım	9	2,0
	Hemşire, sağlık memuru veya sağlık personeline danışırım	13	2,9
	Tanıdık / komşu / akrabaya danışırım	18	4,0
	Bitkisel tedavi yöntemlerini denerim	14	3,1
	Evde bulunan ilaçlarla tedavi olmaya çalışırım	18	4,0
	Daha önce benim hastalığıma benzer rahatsızlık geçirmiş olanlara sorarım	5	1,1
	Diğer	11	2,4
	Toplam	450	100,0

Tablo 9. Benzer şikayetleri olan tanıdıklara ilaç tavsiyesinde bulunma durumu

Kategori	Düzyey	Sayı (n)	Yüzde (%)
Benzer şikâyetleri olan tanıdıklarınıza ilaç tavsiyesinde bulunur musunuz?	Evet	102	22,7
	Hayır	348	77,3
	Toplam	450	100

Tablo 10. Hekime kullanılan ilaç ve kronik hastalıklara ait bilgi verme

Kategori	Düzyey	Sayı (n)	Yüzde (%)
Hekime giderken daha önce kullanmış olduğunuz ilaçlar ve varsa kronik hastalıklarınıza ait raporlarınız hakkında hekimi bilgilendirir misiniz?	Evet	396	88,0
	Hayır	54	12,0
	Toplam	450	100

Tablo 11. Ankete katılanların bir hastalık halinde hekimin verdiği ilaçları kullanma durumlarının dağılımı

Kategori	Düzyey	Sayı (n)	Yüzde (%)
Hekimin vermiş olduğu ilaçları ne şekilde kullanırsınız?	İlaç bitene kadar kullanım	137	30,4
	Şikayetim geçene kadar kullanım	132	29,3
	Hekim veya eczacının önerdiği süre kullanım	175	38,9
	Diğer	6	1,3
Toplam		450	100

Tablo 12. Ankete katılanların bir hastalık halinde muayene olmadan ilaçları kullanma durumlarının dağılımı

Kategori	Düzyey	Sayı (n)	Yüzde (%)
Grip, nezle, soğuk algınlığı gibi şikayetleriniz üzerine muayene olmadan, kendi başınıza antibiyotik kullanır mısınız?	Evet; kullanım	114	25,3
	Hayır; muayene olmadan kullanmam	285	63,3
	Evet; başlarım ama iyi hissettiğimde ilacı kullanmayı keserim	51	11,3
	Toplam	450	100

Tablo 10'da, Ankete katılanların %88,0'ı doktorunun kendisini kullandığı ilaç ve kronik hastalıkları konusunda bilgi verdiğini belirtmiştir.

Tablo 11'de, ankete katılanların bir hastalık halinde ilaç kullanma alışkanlıklarını göstermektedir. Buna göre, hastaların % 38,9' u ilaçlarını kullanırken tamamen hekim veya eczacı tavsiyesine uymakta, %30,4'ü ilaç bitene kadar kullanmakta ve %23,9'u hastalık belirtileri geçtiği zaman ilaç kullanmayı bırakmaktadır.

Tablo 12 de hastaların %63,3'ü muayene olmadan antibiyotik kullanmam, %25,3'lük kısım evet kullanım, %11,3'lük kısım evet başlarım fakat iyi hissettiğimde bırakırım şeklinde ifade etmiştir. Genel

olarak %36,6'lık ciddi bir kısmın, AİK konusunda bilgi eksikliği olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 13 incelendiğinde, ankete katılanların %75,6'sı düzenli vitamin ve mineral desteği kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Sadece kendilerini hasta hissettiklerinde kullananlar %7,1 ve haftada 2-3 kez kullananlar %6,2'dir.

Tablo 14'de, enjektör (iğne) olursa daha iyi tedavi olacağını düşünenler %63,3 iken iğneden korkan ve ağız yoluyla ilaçları tercih edenlerin %31,3 olduğu, ayrıca hap yutmakta güçlük çekenlerin %5,1 olduğu saptanmıştır.

Tablo 13. Ankete katılanların düzenli vitamin, mineral desteği kullanma dağılımı

Kategori	Düzyey	Sayı (n)	Yüzde (%)
Düzenli vitamin, mineral desteği kullanır mısınız?	Her gün	26	5,8
	Haftada 2-3 kez	28	6,2
	Ayda 3-4 kez	24	5,3
	Sadece kendimi kötü hissettiğimde kullanım	32	7,1
	Hayır kullanmam	340	75,6
Toplam		450	100

Tablo 14. Ankete katılanların tedavi başarısında ilacın uygulama şeklinin etkisi

Kategori	Düzyey	Sayı(n)	Yüzde (%)
Sizce ilaçların uygulama şekli tedavi başarısına etkili midir?	Evet, enjektör (iğne) olursa daha iyi tedavi olurum.	285	63,3
	İğneden korkarım, ağızdan alınan ilaçları tercih	141	31,3
	Hap yutmakta güçlük çekiyorum kullanmak istemem	23	5,1
	Diğer	1	0,2
	Toplam	450	100

Tablo 15. Ankete katılanların ilaç kullanımı ile ilgili bilgileri edindiği yerlerin dağılımı

Kategori	Düzyey	Sayı(n)	Yüzde (%)
İlacın kullanımı ile ilgili bilgileri ve olası yan etkilerini nereden öğrenirsiniz?	Hekim	203	45,1
	Eczacı	81	18,0
	Yardımcı sağlık personeli (hemşire, ebe, sağlık memuru, vb)	14	3,1
	İlacın prospektüsü	144	32,0
	İnternet	6	1,3
	Diğer	2	0,4
	Toplam	450	100

Tablo 16. Ankete katılanların ilacın yan etkileri ile karşılaştığındaki davranışları

Kategori	Düzyey	Sayı(n)	Yüzde (%)
İlacın yan etkileri ile karşılaşırsanız nasıl davranırsınız?	Hekime başvururum	384	85,3
	Eczacıya başvururum	27	6,0
	Yardımcı sağlık personeline (hemşire, ebe, sağlık memuru, vb.) başvuru	24	5,3
	Kendim çözüm ararım	11	2,4
	Hiçbir şey yapmam	3	0,7
	Hepsi	1	0,2
	Toplam	450	100

Tablo 15’de Ankete katılanlar, ilaç kullanımı ile ilgili bilgileri ve olası yan etkileri konusundaki bilgileri %45,1 hekimlerden, %32’ü ilaç prospektüsünden, %18’i eczacıdan edindiğini belirtmektedir.

Tablo 16’da, İlaçların yan etkisi ile karşılaştığında %85,3 hekime başvuracağını, %2,4 kendisinin çözüm bulmaya çalışacağını bildirmiştir.

Tablo 17’de, Basında (televizyon, radyo, gazete vb.) reklamı yapılan ürünleri tedavi amacıyla kullanırsanız sorusuna ankete katılanların %78,2’si kullanmadığını belirtirken, %12,2 si hekime danıştığını, %3,1’i eczacıya danışarak ve %6,4’ü kullanan tanıdığına/komşusuna sorduğunu belirtmiştir.

Tablo 17. Ankete katılanların basında (televizyon, radyo, gazete vb.) reklamı yapılan ürünleri tedavi amacıyla kullanma durumlarının dağılımı

Kategori	Düzyey	Sayı(n)	Yüzde (%)
Basında (televizyon, radyo, gazete vb.) reklamı yapılan ürünleri tedavi amacıyla kullanırsanız?	Hekime danışarak kullanırım	55	12,2
	Eczacıya danışarak kullanırım	14	3,1
	Kullanan tanıdığıma, komşuma sorar kullanırım	29	6,4
	Kullanmam	352	78,2
	Toplam	450	100

Tablo 18. Ankete katılanların ağrı kesici ihtiyacını nereden temin ettiğinin dağılımı

Kategori	Düzyey	Sayı (n)	Yüzde (%)
Ağrı kesici ihtiyacınız olduğunda ilacı nasıl temin edersiniz?	Reçete ile eczaneden	239	53,1
	Reçetesiz eczaneden	160	35,6
	Komşudan, tanıdıktan	35	7,8
	Bakkaldan, markette	16	3,6
	Toplam	450	100

Tablo 18’de, Ağrı kesici ihtiyacınız olduğunda ilacı nasıl temin edersiniz? Sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde reçete ile eczaneden alanların oranının %53,1, reçetesiz eczaneden alanların oranının %35,6 olduğu belirtilmiştir. Ankete katılanların %11,4’ü ise ağrı kesicinin diğer (komşudan tanıdıktan, bakkal, market) kaynaklardan temin edildiğini belirtmiştir.

Tablo 19’da, Besin veya ilaç alerjiniz var ise; muayene sırasında hekimi ve ilgili sağlık personeli bilgilendirir misiniz? Sorusuna ankete katılanların %82,9 bilgilendirdiğini ve %12,2 si ise sorulursa bilgi verdiğini belirtirken 4,9 u bilgi vermediğini ifade etmiştir.

Tablo 19. Ankete katılanların besin veya ilaç alerjisi var ise; muayene sırasında hekimi ve ilgili sağlık personelini bilgilendirme durumlarının dağılımı

Kategori	Düzye	Sayı (n)	Yüzde (%)
Besin veya ilaç alerjiniz var ise; muayene sırasında hekimi ve ilgili sağlık personelini bilgilendirir misiniz?	Evet, bilgilendiririm	373	82,9
	Hayır, bilgilendirmem	22	4,9
	Sorarsa bilgilendiririm	55	12,2
	Toplam	450	100

Tablo 20: Ankete katılanların ilaçlarla birlikte tüketilememesi gereken yiyecek ve içecekler ile ilgili bilgilendirme yapıp yapılmama durumu dağılımı

Kategori	Düzye	Sayı(n)	Yüzde (%)
İlaçlarla birlikte tüketmememiz gereken yiyecek ve içecekler ile ilgili bilgilendirme yapıyor mu?	Evet	301	66,9
	Hayır	149	33,1
	Toplam	450	100

Tablo 20'de, incelendiğinde, ilaçlarla ilgili olarak tüketilmemesi gereken yiyecek ve içecekler konusunda kendilerinin bilgilendirildiğini söyleyenlerin oranının %66,9 bilgi almadığını belirtenlerin oranının %33,1 olduğu görülmektedir.

Tablo 21'de, Ankete katılanların %27,1'i muayene olmadan eczaneden ilaç aldıklarını belirtmiştir. İlaç reçetesiz alma nedeni incelendiğinde muayene parası ödemek isteyenlerin %31,6 hekime gitmede zaman sıkıntısı yaşayanların %29,1 hekimin istediği ilacı yazmadığını belirtenlerin %3,4 olduğu gözlenmiştir.

Tablo 22'de, İlaç temini sırasında reçetede yazılandan farklı olarak, eczacının önerdiği eşdeğer ilacı (farklı

firmaların aynı etken maddeli ilacı) kabul edenler %43,1 iken kabul etmeyenler %56,9 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 23'de, Eczacınız, aldığınız ilacın nasıl kullanılacağı konusunda bilgi verip doğru anlaşıldığına emin olana kadar anlatıyor mu? Sorusuna ankete katılanların %79,8'i, evet cevabını verirken %20,2' si hayır cevabını vermiştir.

Tablo 24'de, Ankete katılanların %60 kullandığı ilacı zamanında almama nedeni olarak unutmayı bildirmiştir. %15,3 ile gerekli olduğunu hissettiğinde alma ve %11,3 ise ihmal nedeniyle ilacı zamanında almadığını ifade etmiştir (Tablo24).

Tablo 21. Ankete katılanların hekime başvurmadan ilaç alıp almadıklarının dağılımı ve reçetesiz ilaç alma nedeni

Kategori	Düzye	Sayı(n)	Yüzde (%)
Hekime muayene olmadan eczaneden ilaç alır mısınız?	Evet	122	27,1
	Hayır	328	72,9
	Toplam	450	100
İlaç reçetesiz alma nedeniniz?	Muayene parası ödemek istemediğim zamanlarda	37	31,6
	Hekime gitmede zaman sıkıntısı	34	29,1
	İlaç sürekli kullanma	33	28,2
	Eczacıya sorma	9	7,7
	Hekimin istenen ilacı yazmaması	4	3,4
	Toplam	117	100,00

Tablo 22. İlaç temini sırasında reçetede yazılandan farklı olarak, eczacının önerdiği eşdeğer ilacı kabul edip etmeme durumu

Kategori	Düzye	Sayı (n)	Yüzde (%)
İlaç temini sırasında reçetede yazılandan farklı olarak, eczacının önerdiği eşdeğer ilacı (farklı firmaların aynı etken maddeli ilacı) kabul eder misiniz?	Evet	194	43,1
	Hayır	256	56,9
	Toplam	450	100

Tablo 23. Eczacının, alınan ilacın nasıl kullanılacağı konusunda bilgi verip vermeme durumu

Kategori	Düzye	Sayı (n)	Yüzde (%)
Eczacınız, aldığınız ilacın nasıl kullanılacağı konusunda bilgi verip doğru anlaşıldığına emin olana kadar anlatıyor mu?	Evet	359	79,8
	Hayır	91	20,2
	Toplam	450	100

Tablo 24. Ankete katılanların kullandığı ilacı zamanında alma durumu

Kategori	Düzyey	Sayı (n)	Yüzde (%)
Kullandığınız ilacı zamanında alır mısınız?	Unutma	270	60,0
	Gerekli olduğunu hissettiğinde alırım	69	15,3
	Doktorun önerdiği dozu kendisi için uygun bulmam (az/çok bulma)	21	4,7
	İlaç içmeyi sevmeme	24	5,3
	İlacı yazdıramama	7	1,6
	İhmal etme	51	11,3
	Diğer	2	0,4
	Toplam	450	100

Ankete katılanların demografik özelliklerine göre ilaç kullanım davranışlarının karşılaştırılması Tablo 25'de verilmiştir.

H0: Gruplar arasında fark yoktur.

H1:Gruplar arasında fark vardır.

- **Soru 13'de, Gerekli olabileceği düşüncesiyle hasta olmadan ilaç yazdırma veya satın alıp evde bulundurma?** Sorusuna verilen yanıtlar değerlendirildiğinde; Cinsiyete, yaş gruplarına, eğitim düzeylerine göre, Çalışan ve çalışmayanlar, Sağlık güvencesi olanlar ve olmayanlar, ayaktan tedavi olanlarla yatarak tedavi olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur.
- **Soru 15'de, Komşularınız ve/veya yakınlarınızın tavsiyesi ile ilaç kullanır mısınız ya da doktorunuzdan reçete etmesini ister misiniz?** Sorusuna verilen yanıt açısından; Cinsiyete ve Eğitim düzeylerine göre, Sağlık güvencesi olanlar ve olmayanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur. Fakat Yaş grupları, Çalışan ve çalışmayanlar arasında ve Ayaktan tedavi olanlarla yatarak tedavi olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlemlenmiştir.
- **Soru 17'de, Benzer şikâyetleri olan tanıdıklarınıza ilaç tavsiyesinde bulunur musunuz?** Sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde; Cinsiyete, yaş gruplarına, eğitim düzeylerine göre, sağlık güvencesi olanlar ve olmayanlar, ayaktan tedavi olanlarla yatarak tedavi olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur. Fakat Çalışan ve çalışmayanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlemlenmiştir.
- **Soru 18'de, Hekime giderken daha önce kullanmış olduğunuz ilaçlar ve varsa kronik hastalıklarınıza ait raporlarınız hakkında hekimi bilgilendirir misiniz?** Sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde; Cinsiyete, yaş gruplarına, eğitim düzeylerine göre, sağlık güvencesi olanlar

ve olmayanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur. Fakat Çalışan ve çalışmayanlar, ayaktan tedavi olanlarla yatarak tedavi olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlemlenmiştir.

- **Soru 20'de, Grip, nezle, soğuk algınlığı gibi şikâyetleriniz üzerine muayene olmadan, kendi başınıza antibiyotik kullanır mısınız?** Sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde; Cinsiyete, yaş gruplarına, eğitim düzeylerine göre, ayaktan tedavi olanlarla yatarak tedavi olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur. Fakat Çalışan ve çalışmayanlar, sağlık güvencesi olanlar ve olmayanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlemlenmiştir.
- **Soru 28'de, İlaçlarla birlikte tüketmemeniz gereken yiyecek ve içecekler ile ilgili bilgilendirme yapılıyor mu?** Sorusuna verilen yanıtlar değerlendirildiğinde; Cinsiyete, yaş gruplarına, eğitim düzeylerine göre, çalışan ve çalışmayanlar, sağlık güvencesi olanlar ve olmayanlar, ayaktan tedavi olanlarla yatarak tedavi olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur.
- **Soru 29'da, Hekime muayene olmadan eczaneden ilaç alır mısınız?** Sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde; Cinsiyete, sağlık güvencesi olanlar ve olmayanlar, ayaktan tedavi olanlarla yatarak tedavi olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur. Fakat yaş gruplarına, eğitim düzeylerine göre, Çalışan ve çalışmayanlar, arasında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlemlenmiştir. Lise ve yükseköğretim eğitimi alanların hekime muayene olmadan eczaneden ilaç alma oranları, okuma yazma bilmeyen veya ilköğretim eğitim alanlardan daha yüksektir.
- **Soru 31'de, İlaç temini sırasında reçetede yazılından farklı olarak, eczacının önerdiği eşdeğer ilacı (farklı firmaların aynı etken maddeli ilacı) kabul eder misiniz?** Sorusuna

Tablo 25. Ankete katılanların demografik özelliklerine göre ilaç kullanım davranışlarının karşılaştırılması

	Soru13	Soru15	Soru17	soru18	soru20			Soru28	Soru29	Soru31	Soru32
	Evete	Evete	Evete	Evete	Evete; başlanım ama iyi hissettiğimde ilacı kullanmayı keserim	Evete; kullanırım	Hayır; muayene olmadan kullanmam	Evete	Evete	Evete	Evete
CİNSİYET											
Erkek	41 25,00%	41 25,00%	33 20,10%	147 89,60%	20 12,20%	41 25,00%	103 62,80%	110 67,10%	50 30,50%	71 43,30%	137 83,50%
Kadın	75 26,20%	69 24,10%	69 24,10%	249 87,10%	31 10,80%	73 25,50%	182 63,60%	191 66,80%	72 25,20%	123 0,43007	222 77,60%
Toplam	116 25,80%	110 24,40%	102 22,70%	396 88,00%	51 11,30%	114 25,30%	285 63,30%	301 66,90%	122 27,10%	194 0,43111	359 79,80%
İ ² testi	0,082	0,043	0,953	0,653	0,192			0,004	1,489	0,003	2,26
serbestlik derecesi	1	1	1	1	2			1	1	1	1
P	0,775	0,835	0,329	0,419	0,909			0,95	0,222	0,953	0,133
YAŞ											
18 -30	34 34,30%	34 34,30%	27 27,30%	90 90,90%	13 13,10%	29 23,30%	57 57,60%	73 73,70%	38 38,40%	43 43,40%	71 71,70%
31-40	21 21,00%	18 18,10%	19 19,10%	77 77,70%	12 12,20%	23 23,30%	50 50,50%	49 49,50%	25 25,50%	45 45,50%	75 75,50%
41-50	18 18,10%	13 13,10%	14 14,10%	69 69,60%	8 8,80%	15 15,50%	54 54,50%	51 51,50%	16 16,60%	37 37,70%	67 67,70%
51-64	22 22,20%	30 30,30%	27 27,30%	82 82,80%	10 10,10%	27 27,30%	62 62,60%	63 63,60%	24 24,20%	39 39,40%	77 77,80%
65 ve üzeri	21 23,30%	15 16,70%	15 16,70%	78 86,70%	8 8,90%	20 22,20%	62 68,90%	65 72,20%	19 21,10%	30 33,30%	69 76,70%
Toplam	116 25,80%	110 24,40%	102 22,70%	396 88,00%	51 11,30%	114 25,30%	285 63,30%	301 66,90%	122 27,10%	194 43,10%	359 79,80%
İ ² testi	5,015	12,915	5,133	4,181	5,575			7,018	10,208	8,186	11,04
serbestlik derecesi	4	4	4	4	8			4	4	4	4
P	0,286	0,012	0,274	0,382	0,695			0,135	0,037	0,085	0,026
EĞİTİM DURUMU											
İlköğretim	50 23,70%	43 20,40%	43 20,40%	184 87,20%	21 10,00%	49 23,20%	141 66,80%	140 66,40%	86 42,30%	86 40,80%	181 85,80%
Lise	38 26,40%	42 29,20%	39 27,10%	127 88,20%	22 15,30%	41 28,50%	81 56,30%	92 63,90%	64 47,90%	69 49,90%	106 73,60%
Okuma yazma bilmiyor	15 28,80%	16 30,80%	12 23,10%	44 84,60%	6 11,50%	12 23,10%	34 65,40%	41 78,80%	12 23,10%	23 44,20%	40 76,90%
Yükseköğretim	13 30,2,%	9 20,90%	8 18,60%	41 95,30%	2 4,70%	12 27,90%	29 67,40%	28 65,10%	19 44,20%	16 37,20%	32 74,40%
Toplam	116 25,80%	110 24,40%	102 22,70%	396 88,00%	51 11,30%	114 25,30%	285 63,30%	301 66,90%	122 27,10%	194 43,10%	359 79,80%
İ ² testi	1,208	5,041	2,642	2,895	6,872*			4,031	10,134	2,469	9,138
serbestlik derecesi	3	3	3	3	6			3	3	3	3
P	0,751	0,169	0,45	0,408	0,333			0,258	0,017	0,481	0,028
MESLEK											
Diğer	74 26,00%	63 22,10%	61 21,40%	252 88,40%	26 9,10%	70 24,60%	189 66,30%	195 68,40%	70 24,60%	119 0,41754	231 81,10%
Kamu	13 23,60%	15 27,30%	13 23,60%	51 92,70%	9 16,40%	13 23,60%	33 60,00%	33 60,00%	20 36,40%	30 0,54545	40 72,70%
Serbest Meslek	29 26,40%	32 29,10%	28 25,50%	93 84,50%	16 14,50%	31 28,20%	63 57,30%	73 66,40%	45 29,10%	45 0,40909	88 80,00%
Toplam	116 25,80%	110 24,40%	102 22,70%	396 88,00%	51 11,30%	114 25,30%	285 63,30%	301 66,90%	122 27,10%	194 0,43111	359 79,80%
İ ² testi	0,157	2,368	0,777	2,455	5,075			1,494	3,539	3,363	1,985
serbestlik derecesi	2	2	2	2	4			2	2	2	2
P	0,925	0,306	0,678	0,293	0,28			0,474	0,17	0,186	0,371
ÇALIŞMA DURUMU											
Çalışıyor	44 30,60%	45 31,30%	42 29,20%	135 93,80%	20 13,90%	47 32,60%	77 53,50%	89 61,80%	56 38,90%	69 0,47917	106 73,60%
Çalışmıyor	72 23,50%	65 21,20%	60 19,60%	261 85,30%	31 10,10%	67 21,90%	208 68,00%	212 69,30%	66 21,60%	125 0,4085	253 82,70%
Toplam	116 25,80%	110 24,40%	102 22,70%	396 88,00%	51 11,30%	114 25,30%	285 63,30%	301 66,90%	122 27,10%	194 0,43111	359 79,80%
İ ² testi	2,527	5,31	5,104	6,63	8,933			2,471	14,865	1,994	4,992
serbestlik derecesi	1	1	1	1	2			1	1	1	1
P	0,112	0,021	0,024	0,01	0,011			0,116	0	0,158	0,025
SAĞLIK GÜVENCESİ											
Var	107 25,20%	103 24,20%	96 22,60%	377 88,70%	44 10,40%	110 25,90%	271 63,80%	285 67,10%	111 26,10%	181 0,42588	337 79,30%
Yok	9 36,00%	7 28,00%	6 24,00%	19 76,00%	7 28,00%	4 16,00%	14 56,00%	16 64,00%	11 44,00%	13 0,52	22 88,00%
Toplam	116 25,80%	110 24,40%	102 22,70%	396 88,00%	51 11,30%	114 25,30%	285 63,30%	301 66,90%	122 27,10%	194 0,43111	359 79,80%
İ ² testi	1,446	0,181	0,027	3,61	7,623			0,1	3,821	0,853	1,109
serbestlik derecesi	1	1	1	1	2			1	1	1	1
P	0,229	0,67	0,87	0,057	0,022			0,752	0,051	0,356	0,292
ANKET UYGULAMA YERİ											
Poliklinik	46 30,50%	27 17,90%	41 27,20%	146 96,70%	18 11,90%	34 22,50%	99 65,60%	99 65,60%	40 26,50%	76 0,50331	127 84,10%
SERVIS	70 23,40%	83 27,80%	61 20,40%	250 83,60%	33 11,00%	80 26,80%	186 62,20%	202 67,60%	82 27,40%	118 0,39465	232 77,60%
Toplam	116 25,80%	110 24,40%	102 22,70%	396 88,00%	51 11,30%	114 25,30%	285 63,30%	301 66,90%	122 27,10%	194 0,43111	359 79,80%
İ ² testi	2,608	5,301	2,609	16,247	0,959			0,18	0,044	4,83	2,639
serbestlik derecesi	1	1	1	1	2			1	1	1	1
P	0,106	0,021	0,106	0	0,619			0,671	0,833	0,028	0,104

verilen yanıtlar değerlendirildiğinde; Cinsiyete, yaş gruplarına, eğitim düzeylerine göre, çalışan ve çalışmayanlar, sağlık güvencesi olanlar ve olmayanlar, ayaktan tedavi olanlarla yatarak tedavi olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur.

- **Soru 32’de, Eczacınız, aldığınız ilacın nasıl kullanılacağı konusunda bilgi verip doğru anlaşıldığına emin olana kadar anlatıyor mu?** Sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde; Cinsiyete, sağlık güvencesi olanlar ve olmayanlar, ayaktan tedavi olanlarla yatarak tedavi olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur. Fakat yaş gruplarına, eğitim düzeylerine göre, Çalışan ve çalışmayanlar, arasında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlemlenmiştir. Ankete katılanlardan ilköğretim düzeyindeki olanlar eczacının ilacın nasıl kullanılacağına dair bilgiyi daha yüksek oranda (%85,8) verdiğini belirtmiştir.

TARTIŞMA

Çalışmanın sonuçlarına göre, ankete katılan hastaların, herhangi bir hastalığında hekime başvuranların çoğunlukta (%80,4) olduğu belirlenmiştir. Birinci basamakta ilaç kullanımı ile ilgili yapılan çalışmada bu oran %75,7’dir (Yapıcı, 2011).

Hastaların %34’ü, doktora veya bir sağlık personeline danışmadan kendi kendine ilaç kullanmaktadır. Birinci basamakta ilaç kullanımı ile ilgili yapılan çalışmada bu oran %33,7’dir (Yapıcı G. 2011;38: 458-465). Ankarada Akılcı ilaç kullanımına yönelik yapılan bir pilot çalışmada ise bireylerin %75,5’nin hekimine danışmadan ilaç kullandığı bildirilmiştir (Özçelikay, 2001). Özçelikay ve arkadaşlarının çalışmasında ise öğrencilerin %90,2’sinin sağlık profesyoneline danışmadan ilaç kullandığını ve %13,1’inin kendilerini iyi hissettikleri zaman ilacı bıraktığını belirtmişlerdir (Özyiğit, vd. 2015).

Akılcı İlaç kullanımında, hekimin önerdiği sürede ilaç kullanma tedavi için gerekliliktir. Özellikle antibiyotik kullanımı esnasında bu konuya gereken önem verilmemekte hekimin önerdiği dozdan daha az sürede ilaç kullanılmakta ve ilaca karşı direnç gelişimi süratlendirilmektedir. Ankete katılanların %29,3’ü hastalık belirtileri geçtiği an ilaç kullanmayı kesmektedir. Hastaların %36,4’ü grip nezle soğuk algınlığı gibi şikâyetlerinde muayene olmadan antibiyotik kullanmaya başlamaktadır. Bu oran azımsanmayacak şekilde ciddi bir sorundur. Toplumun AİK konusunda bilgi eksikliğinin olduğu, bu alanda toplumun bilinç düzeyinde farkındalık yaratan uygulamalar planlanmalıdır. TC Sağlık Bakanlığı

AİK kullanımı ile ilgili bilgilendirme broşürlerini geliştirerek, daha çok kişiye ulaşımının sağlanması, AİK ile ilgili kamu spotu reklamlarının sıklaştırılması ile farkındalıklar artırılmalıdır.

Ankete katılanların hekime danışmadan evde buldukları ilaçların başında %68 oranıyla ağrı kesiciler gelmektedir. Özçelikay (Özçelikay, 2001) çalışmasında bu oran %54 bulunmuşken, üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada öğrencilerin de hekime danışmadan aldıkları ilaçların başında ağrı kesici ilaçlar gelmektedir (%63) (Özyiğit, vd. 2015). Türk toplumunda en çok reçete edilen ve tüketilen ilaç grubunda birinci sırayı analjezik ve antipiretiklerin ikinci sırayı antibiyotiklerin oluşturduğu gösterilmiştir (Yılmaz, vd. 2011).

Eşdeğer ilaç kullanımı, tedavinin daha ucuza mal olmasını sağlayabilecek bir uygulamadır. Ancak bunun etkili ve güvenilir bir uygulama olabilmesi için biyo yararlanım / biyo eşdeğerlik (BY/BE) çalışmalarının çok iyi yapılmış olması, zaman zaman tekrarlanması gerekmektedir (Aydın, vd. 2012). Çalışmamızda çarpıcı bir sonuçta biyo eşdeğerlilikle ilgili olan bölüme aittir. İlaç temini sırasında reçetesinde yazılı ilaçların yerine eczacının önerdiği ilacı kabul edenler %43,1 olarak saptanmıştır. Üniversite öğrencileriyle yapılan benzer çalışmada (Özyiğit, vd. 2015) katılımcıların yaklaşık %28’inin aynı etkiye sahip ilaçlar arasın da ucuz fiyata sahip olan ilacı tercih etmesi sanki bu ilaçların daha az etkiliymiş gibi algılandığını göstermektedir. Özçelikay (Özçelikay, 2001) çalışmasında, hastaların reçetesinde yazılı ilaçlarını satın alırken %22,6’sı ilaçlarının reçetede yazılı ilaç mı yoksa eşdeğer veya farklı bir ilaç mı olup olmadığını kontrol etmemektedir.

Hastaların %24,4’ü komşularının ve/veya yakınlarının tavsiyesi ile ilaç kullandığını belirtmiştir. Özçelikay (Özçelikay, 2001) çalışmasında %23,2, Yapıcı G. (Yapıcı, 2011) çalışmasında %17,1 ve kadınlar üzerine yapılan çalışmada (Yılmaz, vd. 2011) %24,7’i olarak tespit edilmiştir.

Hastaların %22,7’si kendisinin kullanıp memnun kaldığı bir ilacı bir başkasına önermektedir. Özçelikay (Özçelikay, 2001) çalışmasında %24,5, Yapıcı G. (Yapıcı, 2011) çalışmasında %25,3 ve kadınlar üzerine yapılan çalışmada (Yılmaz, vd. 2011) %29,6’ı olarak tespit edilmiştir.

Ankete katılanlar ağrı kesici ihtiyacı olduğunda %35,6 reçetesiz olarak eczaneden temin ederken %7,8’i komşu veya tanıdıklarından temin etmektedir. Ayrıca %3,6’sı bakkal, market gibi yerlerden ağrı kesici temin ettiğini belirtmiştir.

Hekime muayene olmadan eczaneden ilaç temin

edenler %27,1 olarak bulunmuştur. Reçetesiz ilaç kullanma nedeni sorgulandığında %26,4 muayene parası ödememek ve %24,8 hekime gitmede zaman sıkıntısı yaşadığını belirtmişlerdir. Yapıcı, 2011 çalışmasında %31,3, kadınlar üzerine yapılan çalışmada (Yılmaz, vd. 2011) % 13,9 olarak tespit edilmiştir.

SONUÇLAR

1. Hastaların %24,4'ü komşularının ve/veya yakınlarının tavsiyesi ile ilaç kullandığını belirtmiştir.
2. Hastaların %22,7'si kendisinin kullanıp memnun kaldığı bir ilacı bir başkasına önermektedir.
3. Ankete katılanların %29,3'ü hastalık belirtileri geçtiği an ilaç kullanmayı kesmektedir.
4. Hastaların %36,4'ü grip nezle soğuk algınlığı gibi şikâyetlerinde muayene olmadan antibiyotik kullanmaya başlamaktadır.
5. Ankete katılanların hekime danışmadan evde buldukları ilaçların başında %68 oranıyla ağrı kesiciler gelmektedir.
6. Hastaların %60,0 kullandığı ilacı zamanında almayı unuttuklarını belirtirken, %15,3 gerekli olduğunu hissettiğinde kullandığını ve %11,3 ihmal nedeniyle zamanında ilaç kullanmadığını belirtmişlerdir.
7. Hastaların %19,3'ü evde bulunan ilaçları, kullandıklarını ve %8,2'si tanıdık ve komşularının verdiği önerdiği ilaçları kullandıklarını belirtmişlerdir.
8. Ankete katılanlar ağrı kesici ihtiyacı olduğunda %35,6 reçetesiz olarak eczaneden temin ederken %7,8'i komşu veya tanıdıklarından temin etmektedir. Ayrıca %3,6'sı bakkal, market gibi yerlerden ağrı kesici temin ettiğini belirtmiştir.
9. Hekime muayene olmadan eczaneden ilaç temin edenler %27,1 olarak bulunmuştur. Reçetesiz ilaç kullanma nedeni sorgulandığında %31,6 muayene parası ödememek ve %29,1 hekime gitmede zaman sıkıntısı yaşadığını belirtmişlerdir.
10. İlaç temini sırasında reçetesinde yazılı ilaçların yerine eczacının önerdiği ilacı kabul edenler %43,1 olarak saptanmıştır.

Bu çalışmada yer alan hastaların büyük bir çoğunluğunun akılcı ilaç kullanmadıkları sonucuna varılmıştır. Akılcı ilaç kullanım(AİK), hasta güvenliği açısından birçok sorunun çözümüne katkı sağlayabilir. AİK ile yanlış ilaç, yanlış doz, yanlış seçenek, yanlış teknik uygulamaların ortadan kaldırılması mümkün hale gelebilir. Bu bağlamda bireylerin reçetesiz ve kendi kendine ilaç kullanımını önlemek için toplumun sağlık

hizmetlerine kolayca ulaşımının sağlanması, özellikle tüm düzeylerde çalışan sağlık personeli başta olmak üzere medya aracılığı ile toplumun AİK konusunda bilinçlendirilmesi gerektiğinin önemli ve gerekli olduğu söylenebilir. Hasta, ilacın herhangi bir tüketim maddesi olmaktan çok, sağlık açısından özel öneme sahip bir ürün olduğu konusunda bilgilendirilmelidir. Akılcı ilaç kullanımına yönelik eğitim programlarının artırılması ve sağlık hizmetleri sunumu sırasında kaçırılmış fırsatları değerlendirmenin önemli ve gerekli olduğu söylenebilir.

Dünyada ve ülkemizde önemli bir sorun olarak devam eden akılcı olmayan ilaç kullanımı(AOİK) ile mücadelede hekime, eczacıya, hastaya, hemşireye, ilaç sektörüne, devlete ve topluma/bireye önemli görevler düşmektedir.

KAYNAKLAR

1. De Vries TPGM, Henning RH, Hogerzeil HV, Fresle DA. Guide to good prescribing. WHO Action Programme On Essential Drugs. World Health Organization, Geneva 1994.
2. Dünya Sağlık Örgütü Akılcı İlaç Kullanımı, Ulusal bir ilaç politikası nasıl geliştirilir ve yürürlüğe koyulur? Ulusal İlaç Politikaları Geliştirme Rehberi. Ed: Ümit Basara. İkinci basım. Cenevre: Dünya Sağlık Örgütü, 1988: 63-70. Ulaşılabilir adres: <http://www.tusak.saglik.gov.tr/pdf/kitaplar/ulusalilacpolitika.pdf>
3. T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Toplumaya Yönelik Akılcı İlaç Kullanımı 2013 SGK Yayın No: 93
4. T.C. Sağlık Bakanlığı Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı Hıfzıssıhha Mektebi Müdürlüğü. Akılcı İlaç Kullanımı Çalıştay Sonuç Raporu. Ankara, 2006: 11.
5. Eşkazan E. Akılcı İlaç Kullanımı. İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri. Akılcı İlaç Kullanımı Sempozyumu, İstanbul, 1999: 9-20.
6. Abacıoğlu N. Akılcı (Rasyonel) İlaç Kullanımı. Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi 2005;5(4). Ulaşılabilir adres: <http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=251>
7. Akıcı A, Alp Fİ, Ayanoğlu Dülger G, ve ark. Serbest Eczanelerde İlaç Sunumu Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar: Akılcı İlaç Kullanımı Yönünden Değerlendirme. Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi. 2009; 29(1): 75-80.
8. Kayaalp O. Hatalı İlaç Kullanımına Yol Açan Başlıca Etkenler. Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Araştırma Dergisi 1985; 3(1): 9-10.
9. Yapıcı G. Birinci Basamak Sağlık Kuruluşuna Başvuranların İlaç Kullanımı Konusundaki Tutum Ve Davranışları, Dicle Tıp Dergisi, 2011; 38 (4): 458-465,doi: 10.5798/Dicle.medj.0921.2011.04.006
10. Yılmaz M, Güler N, Güler G, Kocataş S, "Bir Grup Kadının İlaç Kullanımı İle İlgili Bazı Davranışları: Akılcı mı?", Cumhuriyet Tıp Dergisi 2011; 33: 266-277
11. T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Toplumun Akılcı İlaç Kullanımına Bakış, Araştırma Serisi 9, Ankara 2011
12. Özçelikay G. Akılcı İlaç Kullanımı Üzerinde Bir Pilot Çalışma. Ankara Eczacılık Fakültesi Dergisi 2001; 30(2): 9-18
13. Özyiğit F, Arıkan, İ. Kütahya İlinde Üniversite Öğrencilerinin Akılcı İlaç Kullanımı Hakkında Bilgi, Tutum ve Davranışları Bozok Tıp Dergisi 2015;5(1):47-52
14. Aydın B, Gelal A. Akılcı İlaç Kullanımı: Yaygınlaştırılması ve Tıp Eğitiminin Rolü. DEÜ Tıp Fakültesi Dergisi. 2012;26(1):57-63.